

Karwan Fatah-Black

Karwan Fatah-Black is universitair docent in Leiden. Hij is gespecialiseerd in de trans-Atlantische slavenhandel. In 2016 ontving Fatah-Black de Heineken Young Scientists Award voor zijn onderzoek naar formele en informele trans-Atlantische handel van Nederland in de Gouden Eeuw en de rol van slavenhandel daarin.

Ben Vriesema is hoofdredacteur van Kleio.

Wat is volgens u het belangrijkste in het geschiedenisonderwijs?

Ik hecht veel waarde aan een begrip van de historiciteit van het heden. Dat de enige constante in de geschiedenis is dat we een permanent proces van verandering doormaken. Wat nu een onvermijdelijke uitkomst lijkt, was in het verleden slechts een van de vele mogelijkheden. Ik hoop dat leerlingen tegen het einde van hun schooltijd zullen doorzien dat geschiedenis en vooral waarde hechten aan geschiedenis ook misbruikt kan worden.

Welk nut heeft geschiedenis volgens u?

Geschiedenis leert ons over de veranderlijkheid van de samenleving. Gesprekken over een gedeeld verleden kunnen bijdragen aan onderling begrip en empathie. We leren ons te verplaatsen in mensen die ver van ons verwijderd lijken.

Als u morgen een historisch onderzoek zou mogen beginnen, wat zou dan het onderwerp zijn?

Ik wil weten hoe Europese elites hun denken veranderden over slavernij en ras. In eerste instantie was er in laatmiddeleeuws Noordwest-Europa een algemene afwijzing van slavernij. De omarming van dit instituut ging niet zonder slag of stoot. Daar zou ik meer over willen weten. Waarom gingen elites die zo trots waren op vrijheid overstag?

Kunt u zich nog veel herinneren van de geschiedenislessen op de middelbare school?

Op mijn middelbare school in Wageningen leerde ik eerst dat geschiedenis draaide om verhalen. In de eerste klas had mijn leraar de reputatie dat hij goed kon vertellen, dus tijdens de les zaten we vooral de tijd uit tot hij aan zijn verhaal zou beginnen. In de tweede ging dit iets minder gemoedelijk, daar werd keet getrapt, net zo lang tot de docent aan een verhaal begon. Van de havo staan mij vooral de lessen over de twintigste eeuw bij en natuurlijk het eindexamen over de patriotten. De maatschappelijke relevantie van kennis over de ontstaansgeschiedenis van het heden was in de vierde en vijfde klas nooit ver weg. Het

FOTO: JUSSI PUUKKONEN/KNAW

was mij al vroeg duidelijk dat er les werd gegeven vanuit een specifiek perspectief, bijvoorbeeld als het over Vietnam ging.

Welke historische periode spreekt u het meest aan?

De vroegmoderne tijd spreekt mij nog altijd erg aan – een spannende tijd van grote interactie tussen verschillende delen van de wereld, grote veranderingen in sociale verhoudingen en in cultuur.

Wat is de meest recente 'historische sensatie' die u heeft gehad?

Mijn meest recente historische sensatie mag ik niet met jullie delen, maar zal onderdeel zijn van de slavernijtentoonstelling in het Rijksmuseum in 2020. Voor mijn huidige onderzoek lees ik testamenten van voormalige slaven. Deze primaire bron leert mij veel over hoe deze mensen dachten en bezorgt me soms ontroerende momenten, zoals het testament van een voormalige slavine die haar eigen naam kon schrijven, die goed probeerde te zorgen voor haar vrienden, maar die ook op een bijzonder hardvochtige manier met haar eigen slaven omging. Aan de ene kant zie je de schoonheid van iemand die in een situatie van volstrekte marginalisatie zich toch het schrift heeft eigengemaakt, maar tegelijkertijd kan zo iemand niet de eigen context overstijgen.

Wat is voor u een belangrijke lieu de mémoire?

Het West-Indisch Huis in Amsterdam. De uitbater van het gebouw doet erg zijn best om wel de relatie tussen Nederland en New York te benadrukken en daar klanten mee te trekken, maar hij verzwijgt actief dat het gebouw de plek was waar de West-Indische Compagnie het besluit nam om actief deel te gaan nemen aan de slavenhandel en de ontwikkeling van slavenplantages. Het is zowel een belangrijke plek, als een plek waar je, als je het weet, kunt zien hoe ongemakkelijk de omgang met het verleden nog altijd is.

Kent u een historische persoon die op onderdelen op u lijkt?

Altijd als ik (de Amerikaanse historica en hoogleraar – red.) Natalie Zemon Davis spreek, raak ik er tot in mijn vezels van doordrongen dat ik historicus wil zijn. Gezien haar levensloop en leeftijd mag ze volgens mij met recht een historische persoon heten. Ik zal nooit haar tomeloze energie, generositeit en enthousiasme kunnen evenaren, maar ik hoop wel dat ik haar liefde voor geschiedenis kan doorgeven aan volgende generaties. Ze heeft er enorm veel plezier in om op basis van de kleinste aanwijzingen hele werelden te herscheppen, juist ook van mensen die aan de rand van de samenleving leven, buiten

het zicht. Er is geen enkel aspect van het sociale leven dat niet haar belangstelling heeft, tot en met de vraag hoe in de zeventiende eeuw cadeaus werden gegeven en of ze waren ingepakt of niet. Ieder klein feitje kan helpen een groter verhaal op te bouwen en diepte te geven.

Stel, u zou minister van Onderwijs worden in een nieuw te vormen kabinet, wat zou u voor het geschiedenisonderwijs ingevoerd willen zien?

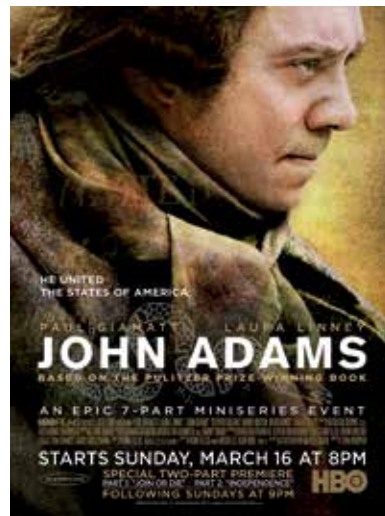
Geen hervormingen doorvoeren lijkt mij een erg verfrissende koers. Wel kan ik mij vinden in de wens van de huidige minister om vrouwen een grotere plek te geven, zowel in de inhoud van het

onderwijs als bij het geven ervan. Gelijkzeitig zouden ook nakomelingen van migranten nadrukkelijker opgenomen mogen worden in de gemeenschap van geschiedenisdocenten. Daar lopen we toch nog wel erg achter – ondanks de stappen die er gezet worden.

'Het was mij al vroeg duidelijk dat er les werd gegeven vanuit een specifiek perspectief, bijvoorbeeld als het over Vietnam ging'

Welke historische studie maakte de meeste indruk op u?

Mijn masterscriptie modelleerde ik naar Der Deutsche Bauernkrieg van Friedrich Engels. Het is een dun boekje over een grote opstand van boeren tijdens de Reformatie. Engels gaat in het boekje op zoek naar de interactie tussen opstand en politieke machtsverhoudingen. Opstand zorgt ervoor dat nieuwe stemmen gehoor vinden of zelfs ontstaan. Zodra men de bestaande macht niet meer accepteert, gaat er een wereld aan mogelijkheden open. Toch leiden opstanden zelden tot verbetering van de positie van degenen die in opstand komen. In navolging van Engels onderzocht ik hoe een grote slavenopstand op Curaçao in 1795 leidde tot verandering binnen het koloniale bestuur. Dat bestuur werd in die tijd geconfronteerd met de transitie van stadhoudelijk gezag naar de Bataafse Republiek. Ik kwam erachter dat de slavenopstand natuurlijk groot nieuws was, maar dat onbekend was gebleven dat er ruim een jaar later een staatsgreep werd gepleegd door een radicale patriottische beweging. De slavenopstand had bijgedragen aan een crisis voor de zittende machthebbers. Een groep patriotten maakte daar gebruik van en kon in december 1796 de macht overnemen en een bijna dictatoriaal regime vestigen. Het boekje van Engels maakte indruk door de analytische helderheid en de durf om de grote dynamiek te zien in een chaotische situatie. Hij abstraherde vastomlijnde politieke stromingen en verklaarde hun ideologieën uit de krachtsverhoudingen tussen sociale klassen. Het was misschien een beetje megalomaan en reductivistisch, maar voor mij destijds een interessante manier van analyseren.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt?

De miniserie over John Adams vond ik erg goed. In Nederland ben ik gecharmeerd van de documentaires van Ida Does over het slavernijverleden en de verbinding die ze zoekt tussen heden en verleden daarin.

Wat is uw meest dierbare bezit dat ook historische waarde heeft?

De bovenste helft van een amfoor die een Italiaanse kennis aan mij gaf toen ik een jaar of zeven was, is mij altijd erg dierbaar geweest, maar is eigenlijk niet erg waardevol. Dierbaarder is de koffer van mijn vader, met daarin zijn brieven en documenten, die ons werd opgestuurd uit een vluchtelingenkamp nadat hij was overleden. De brieven zijn voor mij niet leesbaar, ze zijn in het Arabisch of Koerdisch. Op een dag hoop ik er achter te komen welke historische waarde ze hebben. ■